

PRAVILNIK O UPORABI OSOBNIH ZAŠTITNIH SREDSTAVA I PRAKTIČNA PRIMJENA

UVOD

Ovaj Pravilnik donesen je temeljem članka 12. Zakona o zaštiti na radu (N.N., br. 59/96., 94/96., 114/03. i 100/04.). Pravilnik je usklađen s Direktivom 89/656/EEC o minimalnim zahtjevima za zdravlje i sigurnost uz upotrebu osobnih zaštitnih sredstava (u daljem tekstu: OZS) od radnika na radnom mjestu. U prijelaznim i završnim odredbama ovaj Pravilnik stavlja izvan snage Pravilnik o sredstvima osobne zaštite na radu i osobnoj zaštitnoj opremi (Sl. list, br. 35/69.) koji je sadržajno bogatiji i prihvatljiviji, a naročito u dijelu kad se govori o vrsti, namjeni i kvaliteti OZS-a što je veoma bitno u slučaju kad OZS nije izrađeno sukladno hrvatskoj normi (HRN). Novi Pravilnik sadrži neke opće odredbe koje su već i riješene Zakonom, ali samo su nešto razrađenije. Međutim, njegova primjena u praksi će pokazati da li je ovaj Pravilnik jedan od čimbenika koji utječe na bolju provedbu zaštite na radu.

DEFINICIJA OZS-a

Pravilnik daje definiciju osobnog zaštitnog sredstva. Dakle, OZS nije samo ono koje radnik nosi, već koje i drži ili na bilo koji drugi način upotrebljava u radu, dakle u njih se ubraja i svako pomagalo ili dodatak koji on upotrebljava da ga štiti od određenih rizika.

Osim navedenog, ovim Pravilnikom se i definira što prije nije bilo uređeno propisom, što se ne smatra OZS-om, a to su različita radna odijela/uniforme koja obilježavaju različite djelatnosti i ne služe isključivo za zaštitu radnika u svrhu sigurnosti i zaštite zdravlja.

OBVEZA UPORABE OZS-a

Ovaj Pravilnik ne stvara obvezu stalnog nošenja određenih OZS bez obzira na prisutnost opasnosti, već samo pri izvođenju procesa rada gdje su prisutne određene opasnosti koje poslodavac nije uspio otkloniti ili u potpunosti otkloniti primjenom osnovnih pravila zaštite na radu. Drugim riječima, Pravilnik ništa ne govori vezano za obvezu njihova nošenja kao preventivnog djelovanja. Na primjer, ako poslodavac u nekom tehnološkom procesu, koji je potpuno hermetiziran, upotrebljava opasne tvari, dakle pretpostavka je da je primijenio sva potrebna osnovna pravila zaštite na radu te pod normalnim uvjetima ne postoji mogućnost izloženosti radnika opasnoj tvari. Međutim, zbog nekog poremećaja u tehnološkom procesu ili neispravnosti nekog dijela tehnološke linije, može npr. doći do iskakanja i rasprsnuća nekog crijeva/cjevovoda/posude, pa radnik može biti izložen štetnom utjecaju opasne tvari ili mehaničkom riziku (udarci, odletanje materijala).

Dakle, u ovakvom slučaju bilo bi potrebno da je radnik osim odgovarajućeg radnog odijela, radnih cipela, upotrebljavao i zaštitne rukavice, štitnik za lice/masku s odgovarajućim filtrom, odijelo, zaštitnu kacigu/kapu. Ovisno o mogućnosti i vjerojatnosti nekog događaja postavlja se pitanje da li bi zaista bilo primjereno (otežan rad pod punom OZS opremom) i korisno da radnik nosi u ovom slučaju sva potrebna OZS samo za slučaj akcidenta.

Očito je da bi poslodavac sam morao utvrditi minimum i vrstu OZS koje radnik treba pri obavljanju određenih poslova uvijek nositi, kao npr. u analitičkom laboratoriju da uvijek osim radnog odijela, radnih cipela uvijek bez obzira na opasnost nosi zaštitne naočale i zaštitne rukavice, dok bi u mikrobiološkom laboratoriju trebao uvijek nositi respirator/zaštitnu masku i rukavice.

NAČIN UTVRĐIVANJA ODGOVARAJUĆIH OZS I OSIGURANJE POTREBNIH OZS

Obveza je poslodavca da utvrdi potrebna OZS sukladno procjeni rizika kojima su izloženi radnici pri obavljanju poslova u okviru radnih mjesta. Ako poslodavac nema izrađenu procjenu/procjene opasnosti za svoje djelatnosti sukladno Zakonu i Pravilniku o izradi procjene opasnosti, morao bi napraviti posebnu procjenu rizika vezano za potrebu uporabe OZS-a. Poslodavac nije oslobođen od odgovornosti osiguranja potrebnih odgovarajućih OZS zato što nije izradio procjenu opasnosti ili, temeljem propisa, nema obvezu izrade procjene. U prilogu procjene opasnosti treba se nalaziti popis OZS koje treba osigurati i koja se trebaju upotrebljavati pri obavljanju određenih poslova u okviru svakog radnog mjesta. Ako poslodavac nema izrađenu procjenu opasnosti, tada treba sastaviti popis OZS za uporabu ovisno o radnom mjestu, vrsti poslova i opasnostima koje proizlaze iz poslova. Popis OZS, ako poslodavac nema obvezu izrade procjene opasnosti, može biti i sastavni dio pisanog oblika o provedbi zaštite na radu (Pravilnik o zaštiti na radu ili drugi pisani oblik).

Prilikom utvrđivanja i određivanja potrebnih OZS poslodavac ima obvezu postupanja sukladno

prilozima u sastavu Pravilnika. Prilog 1. Pravilnika sadrži vrste rizika koji uvjetuju uporabu OZS te navodi dijelove tijela koji bi se trebali zaštititi, naravno ovisno o vrsti i načinu djelovanja rizika na sigurnost i zdravlje radnika. Prilog 2. Pravilnika sadrži nezaključeni popis OZS koji utvrđuje vrste OZS s obzirom na potrebu zaštite pojedinih dijelova tijela. Prilog 3. Pravilnika sadrži nezaključeni popis aktivnosti i sektora aktivnosti (vrste poslova) koji zahtijevaju uporabu OZS.

Pravilnik propisuje i koje zahtjeve moraju ispunjavati OZS te da, među ostalim, moraju biti oblikovana i izrađena u skladu s propisima o tehničkim zahtjevima. Pravilnikom nije definirano što bi to trebalo značiti. Međutim, tehnički zahtjev koji to propisuje može biti samo određen HR/EU normom, što nije u skladu sa člankom 3. Zakona o normizaciji (N.N., br. 163/03.) koji propisuje da se hrvatska normizacija, među ostalim, temelji na načelu:

- pravo dragovoljnog sudjelovanja svih zainteresiranih strana u postupku pripreme hrvatskih norma, prihvaćanje hrvatskih norma, **te dragovoljna uporaba hrvatskih norma.**

Direktiva 89/656 EEC govori da OZS moraju biti u skladu s odgovarajućim odredbama zajednice za dizajn i proizvodnju u odnosu prema sigurnosti i zdravlju radnika.

S obzirom na navedeno, a u vezi obveze proizvodnje i nabave OZS sukladno HR/EU normi, vjerojatno će biti potrebno tumačenje/mišljenje resornog ministra.

Također u odnosu na navedenu EEC direktivu, koja to tako ne propisuje, sporna je i obveza poslodavca prema kojoj je dužan omogućiti predstavnicima radnika da od ponuđenih OZS koja odgovaraju tehničkim zahtjevima nakon probne uporabe predlože ono koje im najbolje odgovara, tim više što je pravo radnika i njihovih predstavnika da surađuju s poslodavcem pri razmatranju svih pitanja koja se odnose na uporabu OZS o kojima ovisi njihova sigurnost i zdravlje radnika propisano člankom 13. ovog Pravilnika.

Ovom odredbom poslodavcu se nameće postupak nabave i odabira OZS kao da se radi o osobnom zaštitnom sredstvu koje se prvi puta upotrebljava ili o novoj djelatnosti poslodavca

koja zahtijeva uporabu drugih vrsta. Naime, mnogi poslodavci već imaju propisane postupke utvrđivanja potrebnih zaštitnih sredstava, utvrđene standarde (HR/EU normu), odnosno propisane uvjete koje ona moraju zadovoljiti, a koja su sukladna zahtjevima ovog Pravilnika, a zasnivajući se na takvom postupku imaju i odabrane proizvođače/dobavljače osobnih zaštitnih sredstava koja zadovoljavaju propisane kriterije. Pravilnikom nije trebala biti propisana probna uporaba nekog zaštitnog sredstva, već pravo radnika da traže promjenu vrste/namjene OZS ili proizvođača ako se utvrdi da ono ne odgovara namjeni, kvaliteti ili nije ergonomski prilagođeno za uporabu.

OSPOSOBLJAVANJE RADNIKA ZA UPORABU OZS

Pravilnikom se i utvrđuje i način osposobljavanja radnika za uporabu OZS koje se treba osigurati unutar osposobljavanja radnika za rad na siguran način, te se propisuje obveza i teoretskog i praktičnog osposobljavanja uz zorno demonstriranje načina uporabe.

To bi značilo da se radniku na uvid moraju dati tehničke upute i upute za uporabu kako bi usvojio potrebna teoretska znanja vezano za namjenu i način uporabe OZS, način održavanja OZS i dr. Također trebalo bi propisati obvezu (ovlaštenje) rukovoditelju, odnosno neposrednom rukovoditelju, da prikaže praktičnu uporabu određenog OZS.

Direktivom 89/656 EEC, također, je propisana obveza osposobljavanja radnika za uporabu OZS, a samo ako je to prikladno, treba organizirati demonstraciju njihove uporabe.

OCJENA OZS

Pravilnik govori o ocjeni OZS što je sukladno zahtjevu s navedenom Direktivom, a prema kojoj se ocjena mora obaviti prije samog odabira, odnosno nabave u smislu da li ispunjava propisane zahtjeve što je sasvim logično. Međutim, ovim Pravilnikom je propisano da poslodavac mora ocijeniti da li osobna zaštitna

sredstva, koja radnici moraju upotrebljavati, ispunjavaju uvjete propisane ovim Pravilnikom pri izradi procjene opasnosti. To ustvari nije moguće, jer procjenom se utvrđuju potrebna i odgovarajuća OZS s obzirom na preostale opasnosti koje se ne mogu otkloniti primjenom osnovnih pravila zaštite na radu, a tek prilikom odabira/nabave bila bi obveza poslodavca da odabere/nabavi zaštitna sredstva koja ispunjavaju propisane zahtjeve. Poslodavac/ovlaštena ustanova može prilikom izrade procjene opasnosti eventualno utvrditi da neko OZS ne odgovara namjeni, odnosno ne ispunjava propisane zahtjeve ovim Pravilnikom te temeljem toga to utvrditi kao nedostatak u primjeni posebnih pravila zaštite na radu, odnosno staviti u plan mjera procjene i obvezu da poslodavac nabavi odgovarajuće OZS koje zadovoljava zahtjeve ovog Pravilnika s rokom nabave i odgovornom osobom za izvršenje i nadzor.

PRAVILA ZAŠTITE NA RADU POSLODAVCA ZA UPORABU OZS

Osim što je Zakonom o zaštiti na radu i ovim Pravilnikom propisana obveza uporabe OZS pri obavljanju određenih poslova kad se opasnosti ne mogu ili u potpunosti ne mogu otkloniti primjenom osnovnih pravila zaštite na radu, poslodavac bi svojim pisanim oblikom/uputom kao svojim pravilom zaštite na radu trebao detaljnije utvrditi:

- svrhu donošenja upute, namjenu i područje primjene upute,
- vezu upute s određenim propisima npr. Zakon o zaštiti na radu, Pravilnik o uporabi OZS, HR/EU norme,
- obveze koje proizlaze iz propisa vezano za uporabu OZS,
- postupak načina utvrđivanja potrebnog i odgovarajućeg OZS (procjena opasnosti, opis poslova, opasnosti i klasifikacija opasnosti vezano za određene poslove),
- način naručivanja OZS, nabave, distribucije OZS i propisane dokumentacije na mjesto uporabe,

- postupak zamjene u slučaju dotrajalosti, odnosno neispravnosti OZS,
- obveze i odgovornosti ovlaštenika (rukovoditelja) i radnika u organizacijskim jedinicama koji rabe OZS i u organizacijskim jedinicama koje nabavljaju OZS,
- način participacije radnika i njihovih predstavnika vezano za uporabu OZS i dr.

Mnogi poslodavci već imaju propisane postupke posebnim pisanim oblicima, također imaju i standardizirana OZS, što znači da su za svako OZS s obzirom na namjenu i vrstu opasnosti izradili klasifikaciju prema stupnju opasnosti te pridružili i odgovarajuću normu HR/EU normu, a isto tako utvrdili su i proizvođače/dobavljače čija OZS zadovoljavaju propisane uvjete i uvjete

utvrđene posebnim pravilima zaštite na radu poslodavca (uputa i sl.). Svakom OZS, a s obzirom na namjenu i stupanj opasnosti može se i pridružiti određena šifra za nabavu. Tako utvrđen i klasificiran popis OZS trebao bi biti sastavni dio upute za uporabu i mora biti dostavljen/dostupan svim korisnicima i osobama ovlaštenim za nabavu OZS u pisanom ili elektroničkom obliku (elektronička pošta, interna mreža poslodavca).

U navedenoj tablici imamo primjer načina utvrđivanja odgovarajućeg OZS, čija je obveza uporabe već utvrđena procjenom opasnosti radnog mjesta/poslova sukladno priložima navedenog Pravilnika te pridruživanje određene HR/EU norme. Poslodavac na ovaj način može klasificirati sva OZS koja se upotrebljavaju u obavljanju njegove djelatnosti.

DIO TIJELA	VRSTA OPASNOSTI	VRSTA OZS	NAMJENA OZS PREMA VRSTI OPASNOSTI	KLASIFIKACIJA STUPNJA OPASNOSTI	HR/EU NORMA
1	2	3	4	5	6
DIŠNI ORGANI	<ul style="list-style-type: none"> – plinovi, pare i prašina organskih i anorganskih spojeva – plinovi i pare organskih i anorganskih spojeva 	respiratori za zaštitu od čestica	krute čestice vrlo otrovnih tvari (I. skupina otrova - oznaka T+) i otrovnih tvari (II. skupina otrova - oznaka T)	FFP3S	HRN EN 149:2002
			krute i tekuće čestice vrlo otrovnih tvari (I. skupina otrova - oznaka T+) i otrovnih tvari (II. skupina otrova - oznaka T)	FFP3SL	
		maska s filtrom za zaštitu od čestica, plinova i para (višekratna uporaba)	organski plinovi i pare točke vrelišta >65°C	smeđi filtar A (1,2,3)	HRN EN 140:2002, 141:2002, 143:2002 - filtri za čestice
			anorganski plinovi i pare (Cl ₂ , H ₂ S, HCN)	sivi filtar B (1,2,3)	
			SO ₂ , HCl	žuti filtar E (1,2,3)	
			NH ₃	zeleni filtar K (1,2,3)	
			CO	crni filtar CO (1,2,3)	
			čestice	bijeli filtar P (1,2,3)	

ZAKLJUČAK

Za učinkovitu provedbu zaštite na radu važna je procjena opasnosti koje proizlaze iz poslova, te procjena koje se opasnosti ne mogu ili ne mogu u potpunosti otkloniti primjenom osnovnih pravila zaštite na radu te je nužna uporaba osobnih zaštitnih sredstava. Poslodavac može u svrhu preventivnog djelovanja propisati njihovu uporabu, iako postojeći uvjeti rada to ne zahtijevaju, s obzirom na: mogućnost nepredviđenog događaja (neispravnost sredstva rada), što je naročito aktualno pri uporabi opasnih tvari, izloženosti radnika alergenima, odnosno opasnim tvarima za koje nije propisan MDK. Također poslodavac

može propisati vezano za određene djelatnosti/dijelove proizvodnje/poslove obvezu uporabe određenih osobnih zaštitnih sredstava bez obzira na momentalne opasnosti kao npr. da prilikom rada u laboratoriju mora uvijek nositi zaštitne naočale i zaštitne rukavice bez obzira što određeni posao ne zahtijeva uporabu tih osobnih zaštitnih sredstava.

Dakle, potrebno je da poslodavac utvrdi svoja pravila zaštite na radu sukladno Zakonu o zaštiti na radu i ovom Pravilniku, obveze i odgovornosti ovlaštenika (rukovoditelja) kao i obvezu radnika, te da osigura adekvatnu edukaciju ovlaštenika, radnika i povjerenika radnika za zaštitu na radu vezano za uporabu osobnih zaštitnih sredstava.

*Zlata Trupčević, dipl. ing. kem. tehn.
Pliva Hrvatska d.o.o., Zagreb*